

ABDULLA QODIRIYNING “O‘TKAN KUNLAR” VA JANE AUSTENNING “PRIDE AND PREJUDICE” ROMANLARIDA AYOL XARAKTERINING BADIY TALQINI

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlari bo'yicha prorektor

Muminov Fazliddin Shoymardonovich

shoymardonovich@gmail.com

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

FTO'-I-195-24 guruh talabasi

Shahzoda Sodiqova Sirojiddin qizi

sodiqova0306@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Abdulla Qodiriyning “O‘tkan kunlar” hamda Jane Austenning “Pride and Prejudice” romanlarida ayol xarakterining badiiy talqini qiyosiy-tipologik jihatdan tahlil qilinadi. Asarlardagi Kumush va Elizabeth Bennet obrazlari misolida ayollarning ma'naviy dunyosi, axloqiy fazilatlari, oiladagi va jamiyatdagi o‘rni yoritiladi. Tadqiqot davomida ikki yozuvchi turli davr va madaniyat vakili bo‘lishiga qaramay, ayol shaxsini tasvirlashda umumiy gumanistik qarashlarga ega ekanligi aniqlanadi. Shuningdek, milliy an'analar, ijtimoiy muhit va oilaviy qadriyatlarning ayol xarakterini shakllantirishdagi o‘rni qiyosiy tahlil asosida ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: qiyosiy adabiyotshunoslik, ayol obrazi, ayol xarakteri, Abdulla Qodiriy, Jane Austen, Kumush, Elizabeth Bennet, roman, badiiy talqin.

Аннотация: В статье проводится сравнительно-типологический анализ художественной интерпретации женского характера в романах Абдуллы Кадыри “Минувшие дни” и Джейн Остин “Гордость и предубеждение”. На примере образов Кумуш и Элизабет Беннет раскрываются духовный мир, нравственные качества и общественная роль

женищины. Исследование показывает, что, несмотря на различия культур и исторических эпох, оба писателя уделяют особое внимание внутреннему миру женщины, её достоинству и нравственным ценностям.

Ключевые слова: сравнительное литературоведение, женский образ, художественная интерпретация, Абдулла Кадыри, Джейн Остин, Кумуш, Элизабет Беннет.

Abstract: This article presents a comparative and typological analysis of the artistic interpretation of female characters in Abdullah Qodiriy's "O'tkan kunlar" and Jane Austen's "Pride and Prejudice". The study examines Kumush and Elizabeth Bennet as representatives of two different cultures and literary traditions. It reveals that both authors portray women as intelligent, morally strong, and spiritually mature individuals whose roles extend beyond family life. The article also discusses the influence of national traditions and social values on the development of female characters.

Keywords: comparative literature, female character, artistic interpretation, Abdullah Qodiriy, Jane Austen, Kumush, Elizabeth Bennet.

Kirish: Bugungi kunda qiyosiy adabiyotshunoslik jahon adabiyoti namunalarini o'zaro taqqoslab o'rganish, ularning umumiy va farqli jihatlarini aniqlash imkonini beruvchi muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Turli millat vakili bo'lgan ijodkorlar asarlaridagi badiiy obrazlarni qiyoslash orqali nafaqat adabiy jarayon, balki xalqning ma'naviy qadriyatlari, dunyoqarashi va madaniyati ham chuqurroq anglanadi. O'zbek mumtoz romanchiligining asoschisi Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romani hamda ingliz adabiyotining mashhur vakili Jane Austenning "Pride and Prejudice" romani jahon adabiyotida ayol obrazini yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlagan asarlar sirasiga kiradi. Har ikkala yozuvchi turli tarixiy davr va ijtimoiy muhitda yashagan bo'lsa-da, ularning asarlarida ayol shaxsining ma'naviy kamoloti, oiladagi o'рни, muhabbat, sadoqat va insoniy fazilatlari muhim o'rin egallaydi.

Qodiriy Kumush obrazi orqali o'zbek ayolining ibosi, aql-zakovati, sadoqati va matonatini namoyon etsa, Austen Elizabeth Bennet obrazi orqali ingliz jamiyatidagi ayolning mustaqil fikrlashi, o'z qadr-qimmatini anglashi hamda hayotiy qarashlarini yoritadi. Shu jihatdan mazkur obrazlarni qiyosiy-tipologik asosda tadqiq etish adabiyotshunoslik uchun dolzarb ilmiy masalalardan biridir. Mazkur tadqiqotning maqsadi Abdulla Qodiriyning "*O'tkan kunlar*" va Jane Austenning "*Pride and Prejudice*" romanlarida ayol xarakterining badiiy talqinini qiyosiy-tipologik jihatdan tahlil qilish, yozuvchilarning ayol obrazini yaratishdagi o'xshash va farqli jihatlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot davomida qiyosiy-tarixiy, tipologik hamda badiiy tahlil metodlaridan foydalanildi.

Adabiyotlar tahlili: Qiyosiy adabiyotshunoslik turli xalqlar adabiyotidagi badiiy hodisalarni qiyoslash orqali ularning umumiy va o'ziga xos jihatlarini aniqlashga xizmat qiluvchi muhim ilmiy yo'nalish hisoblanadi. Mazkur yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar milliy adabiyotlarning o'zaro ta'siri, obrazlar tizimi, badiiy tafakkur va estetik tamoyillarni chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan Abdulla Qodiriyning "*O'tkan kunlar*" hamda Jane Austenning "*Pride and Prejudice*" romanlarini qiyosiy-tipologik jihatdan o'rganish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Abdulla Qodiriy ijodi o'zbek adabiyotshunosligida keng tadqiq etilgan. N. Karimov, B. Qosimov, D. Quronov, U. Normatov va boshqa olimlarning ilmiy izlanishlarida yozuvchining o'zbek romanchiligi taraqqiyotidagi o'rni, realizm tamoyillari, obraz yaratish mahorati hamda milliy qadriyatlarni badiiy ifodalash usullari tahlil qilingan. Xususan, tadqiqotchilar Kumush obrazini Sharq ayolining go'zalligi, sadoqati, oqilaligi, sabr-toqati va yuksak ma'naviy fazilatlarini mujassamlashtirgan badiiy timsol sifatida baholaydilar. Shu bilan birga, Kumush obrazi orqali yozuvchi XIX asr oxiri – XX asr boshlaridagi o'zbek jamiyatida ayollarning ijtimoiy mavqei, oilaviy munosabatlar va eskicha urf-odatlarining salbiy oqibatlarini ham yoritadi.

Jane Austen ijodi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda esa uning ingliz realizmi rivojidadagi o'rni, ayol xarakterini yaratishdagi mahorati va ijtimoiy

munosabatlarni badiiy aks ettirish usullari keng yoritilgan. H. Bloom, M. Butler, Claudia Johnson, A. Walton Litz kabi olimlarning ilmiy ishlarida Elizabeth Bennet obrazi mustaqil fikrlovchi, o'z qadr-qimmatini anglaydigan va jamiyatdagi stereotiplarga tanqidiy yondashuvchi ayol sifatida talqin etiladi. Tadqiqotchilar Austen romanlarida ayol shaxsining ichki erkinligi, axloqiy yetukligi va ma'naviy kamoloti markaziy masalalardan biri ekanligini ta'kidlaydilar. Qiyosiy adabiyotshunoslik nazariyasiga oid R. Wellek va A. Warrenning **“Theory of Literature”**, David Damroschning **“Comparative Literature in an Age of Globalization”**, Terry Eagletonning **“Literary Theory”** asarlarida badiiy obrazlarni qiyosiy-tipologik tahlil qilishning nazariy asoslari ishlab chiqilgan. Mazkur tadqiqotlarda turli milliy adabiyotlar vakillari yaratgan obrazlarni tarixiy, estetik va tipologik mezonlar asosida qiyoslash ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, Abdulla Qodiriyning **“O'tkan kunlar”** va Jane Austenning **“Pride and Prejudice”** romanlari alohida-alohida ko'plab tadqiq qilingan bo'lsa-da, aynan ayol xarakterining badiiy talqinini qiyosiy-tipologik aspektda tahlil qiluvchi ilmiy ishlar soni nisbatan kam. Mazkur maqolada ana shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga harakat qilinadi. Tadqiqot davomida Kumush va Elizabeth Bennet obrazlarining xarakter xususiyatlari, ma'naviy dunyosi, oilaviy munosabatlardagi o'rni hamda mualliflarning badiiy-estetik qarashlari o'zaro qiyoslandi.

Tadqiqot metodlari va natijalari: Mazkur tadqiqotda qiyosiy-tipologik metod asosiy tadqiqot usuli sifatida qo'llanildi. Ushbu metod yordamida Abdulla Qodiriy va Jane Austen romanlaridagi ayol xarakterining umumiy va farqli jihatlari ilmiy asosda tahlil qilindi. Shuningdek, qiyosiy-tarixiy metod yordamida ikki asar yaratilgan davrning tarixiy, ijtimoiy va madaniy sharoiti o'rganildi. Badiiy-estetik tahlil metodi orqali qahramonlarning xarakterini ochishda qo'llangan tasvir vositalari, dialoglar, psixologik tasvir va muallif nutqining o'ziga xos jihatlari tahlil etildi. Tavsifiy va interpretatsion metodlar yordamida esa obrazlarning ichki dunyosi hamda ularning asar g'oyasini ochishdagi vazifasi yoritildi. Tahlillar natijasida

Kumush va Elizabeth Bennet obrazlari turli milliy adabiyot vakillari tomonidan yaratilgan bo'lsa-da, ularni birlashtiruvchi qator tipologik xususiyatlar mavjudligi aniqlandi. Har ikkala qahramon ham yuksak axloqiy fazilatlari, insoniy qadriyat, aql-zakovati va ma'naviy barkamolligi bilan ajralib turadi. Ular oilaviy munosabatlarda sadoqat, halollik va o'zaro hurmatni eng muhim qadriyat sifatida e'tirof etadilar.

Biroq obrazlar o'rtasida muayyan farqlar ham kuzatiladi. Kumush xarakterida Sharq ayoliga xos ibo, kamtarlik, sabr va oilaparvarlik ustuvor bo'lsa, Elizabeth Bennet xarakterida mustaqil fikrlash, erkin tanlov, o'z huquqini himoya qilish va tanqidiy tafakkur kuchliroq namoyon bo'ladi. Bu farqlar asarlar yaratilgan davr, milliy mentalitet va ijtimoiy muhit bilan izohlanadi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, Abdulla Qodiriy ayol xarakterini milliy qadriyatlar bilan uyg'un holda tasvirlagan bo'lsa, Jane Austen uni ma'rifatparvarlik g'oyalari asosida talqin etgan. Har ikkala yozuvchi uchun ham ayol shaxsining ma'naviy komilligi tashqi go'zallikdan ustun turadi. Shuningdek, romanlarda ayol xarakterining rivojlanishi voqealar rivoji bilan uzviy bog'langan bo'lib, bu obrazlarning psixologik ishonchliligini ta'minlaydi.

Xulosa: Tadqiqot natijalari Abdulla Qodiriyning **“O'tkan kunlar”** va Jane Austenning **“Pride and Prejudice”** romanlarida ayol xarakterining badiiy talqini umuminsoniy va milliy qadriyatlar uyg'unligi asosida yaratilganligini ko'rsatdi. Kumush va Elizabeth Bennet obrazlari turli madaniyat va tarixiy muhit mahsuli bo'lishiga qaramay, ularni ma'naviy poklik, halollik, sadoqat, oqilalik va adolatparvarlik kabi fazilatlar birlashtirib turadi. Qiyosiy-tipologik tahlil natijasida Abdulla Qodiriy Sharq ayolining ma'naviy barkamolligini, oilaparvarligini va sabr-toqatini badiiy ideal darajasiga ko'targani, Jane Austen esa ayolning shaxsiy erkinligi, intellektual salohiyati va mustaqil fikrlash qobiliyatini ustuvor qadriyat sifatida tasvirlagani aniqlandi. Bu esa ikki adibning ayol xarakterini yaratishdagi badiiy mahorati va estetik qarashlarining o'ziga xosligini namoyon etadi.

Mazkur tadqiqot qiyosiy adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan o'zbek va ingliz romanchiligida ayol xarakterining badiiy talqinini chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida qiyosiy adabiyotshunoslik, jahon adabiyoti va o'zbek adabiyoti fanlarini o'qitishda hamda ushbu yo'nalishdagi keyingi ilmiy izlanishlarni amalga oshirishda nazariy va amaliy manba sifatida foydalanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodiriy A. **O'tkan kunlar.** – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
2. Austen J. **Pride and Prejudice.** – London: Penguin Books, 2003.
3. Quronov D. **Adabiyotshunoslik nazariyasi.** – Toshkent: Akademnashr, 2018.
4. Karimov N. **XX asr o'zbek adabiyoti tarixi.** – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. Raximov N. Qiyosiy Adabiyotshunoslik **asoslari.** – Toshkent: Fan, 2020.
6. Wellek R., Warren A. **Theory of Literature.** – New York: Harcourt Brace, 1956.
7. Damrosch D. **Comparative Literature in an Age of Globalization.** – Princeton University Press, 2009.
8. Eagleton T. **Literary Theory: An Introduction.** – Oxford: Blackwell, 2008.
9. Abrams M. H. **A Glossary of Literary Terms.** – Boston: Cengage Learning, 2015.
10. Bloom H. **Jane Austen's Pride and Prejudice.** – New York: Chelsea House Publishers, 2008.
11. Said E. **Culture and Imperialism.** – London: Vintage Books, 1994.
12. Lodge D. **The Art of Fiction.** – London: Penguin Books, 1992.
13. Qosimov B. **Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti.** – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
14. Bakhtin M. **The Dialogic Imagination.** – Austin: University of Texas Press, 1981.
15. Cuddon J. A. **Dictionary of Literary Terms and Literary Theory.** – London: Penguin Books, 2013.